

ՖՐԱՆՍԻԱՅՈՒՄ ԱՊՐԻԼԻ 24-Ը՝ ՀԱՅՈՑ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԻՇԱՏԱԿԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ՕՐ ՀՈՉԱԿԵԼՈՒ ՆԵՐՔԻՆ ԵՎ ԱՐՏԱՔԻՆ ՇԱՐԺԱՌԻԹՆԵՐԸ

Կարինե Խոջայան

Քաղաքական գիտությունների թեկնածու
Երևանի պետական համալսարան, Քաղաքագիտության ֆակուլտետ
Ալեք Մանուկյան 1, 0025, Երևան, Հայաստան
Էլ. հասցե՝ k.khojayan@hotmail.com
Հոդվածը ներկայացվել է 25.03.2019, գրախոսվել է 04.10.2019, ընդունվել է
տպագրության 06.12.2019

Ներածություն

Ֆրանսիայի նախագահ Էմմանուել Մակրոնը, 2019 թ. փետրվարի 5-ին Փարիզում ելույթ ունենալով Ֆրանսիայի հայկական կազմակերպությունների համակարգող խորհրդի ամենամյա հավաքին, հայտարարեց ապրիլի 24-ը Ֆրանսիայում Հայոց ցեղասպանության հիշատակի ազգային օր հռչակելու իր որոշման մասին, որը, ինչպես և ակնկալվում էր, քննարկումների և քննադատությունների լայն ալիք բարձրացրեց Թուրքիայում: Իսկ ապրիլի 24-ը Ֆրանսիայում Հայոց ցեղասպանության հիշատակի ազգային օր սահմանելու մասին որոշումը բնավ նոր գաղափար չէր: Առաջին անգամ 1986 թ. ֆրանսիական խորհրդարանում այն բարձրացրեց Կոմունիստական կուսակցությունը՝ հանդես գալով առաջարկով՝ յուրաքանչյուր տարի ապրիլի 24-ը նշել Հայոց ցեղասպանության հիշատակի օր: Նա կոչով դիմեց միջազգային հանրությանը՝ ճանաչել մարդկայնության դեմ իրականացված այս ոճրագործությունը¹:

Ապրիլի 24-ը Ֆրանսիայում հիշատակի ազգային օր հռչակելու մասին դրույթը առկա էր նաև նախագահ Մակրոնի նախընտրական խոստումներում: Այս մասին Ֆրանսիայի նախագահը խոսել էր նաև Երևանում՝ 2018 թ. հոկտեմբերին Ֆրանկոֆոնիայի գագաթնաժողովի շրջանակներում իր այցի ժամանակ²:

Այնուամենայնիվ, չմոռանանք, որ Ֆրանսիայի նախկին երկու նախագահներից թե՛ Ն. Սարկոզիի, թե՛ Ֆ. Օլանդի՝ հայկական համայնքին տված նախընտրական խոստումներում նույնպես կային «հայամետ» դրույթներ, որոնք օբյեկտիվ թե սուբյեկտիվ պատճառներով իրականություն չդարձան: Խոսքը մասնավորապես Հայոց ցեղասպանության ժխտումը քրեա-

¹ Բարսեղյան 1998, 8-9:

² Արմենյարես, 11.10.2018:

կանացնելու որոշման մասին է, որն այդպես էլ կյանքի չկոչվեց, թեև առաջին անգամ Սարկոզիի նախագահության տարիներին էր, երբ օրինագիծն ընդունեցին խորհրդարանի երկու պալատները, սակայն Ֆրանսիայի նախագահը հապաղեց այն ստորագրել, և ընդունված օրենքը 2012 թ. բեկանեց Ֆրանսիայի Սահմանադրական խորհուրդը:

Նման օրենք ընդունվեց նաև Ֆ. Օլանդի նախագահության ժամանակ: Այն հարցն ավելի լայն համատեքստում էր դիտարկում և ենթադրում էր պատժի սահմանում մարդկայնության դեմ գործած հանցագործությունների, այդ թվում՝ Հայոց ցեղասպանության ժխտման համար, սակայն այս օրենքը նույնպես կյանքի չկոչվեց:

Ինչևէ, Ցեղասպանության ժխտումը քրեականացնելու մասին օրենքը և ապրիլի 24-ը Ֆրանսիայում Հայոց ցեղասպանության հիշատակի ազգային օր սահմանելու մասին որոշումը, իհարկե, համադրելի չեն և իրավական տարբեր հարթություններում են: Այնուամենայնիվ, պետք է արձանագրել, որ Է. Մակրոնը, ըստ էության, դարձավ այն նախագահը, որը կատարեց հայկական համայնքին տված իր նախընտրական խոստումը:

Փորձենք վեր հանել տվյալ ժամանակահատվածում ձեռնարկած քայլի տրամաբանությունը *real politik*-ի տեսանկյունից:

Ինչպես հայտնի է, 1998 թվականից ի վեր Ֆրանսիայի իշխանությունների ձեռնարկած այս կամ այլ քայլերը, ուղղված Հայոց ցեղասպանության մասին օրինագծերի, բանաձևերի, օրենքների ընդունման, գրեթե միշտ պայմանավորված են եղել թե՛ ներքին, թե՛ արտաքին քաղաքական նպատակահարմարությամբ:

Գաղտնիք չէ, որ 2017 թ. մայիսի 7-ին կայացած նախագահական ընտրությունների ժամանակ ընտրողների ավելի քան 66 տոկոսի աջակցություն ստացած նախագահ Մակրոնի վարկանիշը վերջին ամիսներին կտրուկ անկում է ապրում: Համաձայն Ֆրանսիայում անցկացված վերջին հարցումների (2019 թ. փետրվար)՝ նախագահի վարկանիշը եղել է 30 տոկոս, այն ժամանակ, երբ կառավարության ղեկավար Էդուարդ Ֆիլիպինը ամիսներ շարունակ գերազանցում է Մակրոնի վարկանիշը՝ հասնելով 36 տոկոսի³: Մեկ այլ հարցման համաձայն՝ Մակրոնի վարկանիշը կազմել է 28 տոկոս, երբ կառավարության ղեկավարինը՝ 31 տոկոս⁴: Նշենք, որ Էդուարդ Ֆիլիպը Ֆրանսիայի քաղաքական դաշտում ոչ անհայտ և 2015 թ. «Հանրապետականներ» (*Les Républicains*) կուսակցության ձևափոխված «Միություն հանուն ժողովրդական շարժման» աջակողմյան քաղաքական կուսակցության անդամ է: Այս կուսակցությունից էին թե՛ նախագահներ ժակ Շի-

³ La Tribune, 22.02.2019.

⁴ Le Journal du Dimanche, 16.02.2019.

րակն ու Նիկոլա Սարկոզին, թե՛ վերջին նախագահական ընտրություններում Մակրոնի գլխավոր մրցակից 5-րդ հանրապետության 19-րդ վարչապետ Ֆրանսուա Ֆիյոնը, որը, 2017 թ. նախագահական ընտրությունների շեմին հայտնվելով քաղաքական սկանդալի կիզակետում, չմասնակցեց ընտրություններին:

Այս համատեքստում պետք է նկատել, որ Ֆրանսիան թևակոխում է ընտրությունների շրջան. այս տարի (2019 թ.) տեղի են ունենալու հերթական համաեվրոպական ընտրությունները, և մայիսի 26-ին Ֆրանսիան ընտրելու է Եվրոպական խորհրդարան գործուղվող երկրի պատվիրակների: Ավելին, առաջին համապետական ընտրություններն են լինելու նախագահ Մակրոնի համար և հերթական փորձությունը վերջինիս «Առաջ հանրապետություն» (*La République en Marche!*) կուսակցության համար, հատկապես, եթե հաշվի առնենք նախագահի նվազող վարկանիշը: Իսկ արդեն հաջորդ տարի՝ 2020 թ., նախատեսված են մունիցիպալ ընտրությունները:

Փաստորեն, կարելի է արձանագրել, որ իր այս քայլով Մակրոնը, ըստ էության, ապահովեց ինչպես 500-600 հազարի հասնող Ֆրանսիայում բնակվող հայերի, այնպես էլ ֆրանսահայ համայնքի աջակցությունն առաջիկա ընտրություններին:

Առհասարակ Ֆրանսիայում հայկական օրակարգի ակտիվացումն ընտրությունների նախաշեմին ամենևին նոր երևույթ չէ: Բավական է հիշել 1998 թ. մայիսի 29-ը, երբ Ֆրանսիայի Ազգային ժողովը միաձայն ընդունեց Սոցիալիստական կուսակցության նախաձեռնած Հայոց ցեղասպանության ճանաչման մասին օրինագիծը: Ֆրանսիայում դրան հետևում և հաջորդում էին ընտրական գործընթացներ. 1997 թ. նախագահ Շիրակի կողմից խորհրդարանն ազատ արձակվելու կապակցությամբ երկրում անցկացվեցին արտահերթ խորհրդարանական ընտրություններ: 1998 թ. մարտի 15-ին Ֆրանսիայում տեղի ունեցան տեղական ինքնակառավարման մարմինների ընտրություններ, իսկ ահա 1999 թ. հունիսին (օրինագծի ընդունումից հետո)՝ ԵՄ կառավարման մարմինների ընտրություններ: Ազատ արձակվելով խորհրդարանը՝ Շիրակը ցանկանում էր Ազգային ժողովում ստեղծել մեծամասնություն, սակայն այս բոլոր ընտրություններում հաղթեցին սոցիալիստները, այսինքն՝ նրանք, որոնց պատկանում էր օրինագծի ընդունման նախաձեռնությունը⁵:

2000 թ. հոկտեմբերին Ցեղասպանության ճանաչման մասին օրինագիծը Մարսելի քաղաքապետի թեկնածու Ժան-Կլոդ Գոդենի նախաձեռնությամբ մտավ Սենատի օրակարգ, որն ընդունվեց նոյեմբերի 8-ին: Ժան-Կլոդ Գոդենը, ստանալով տեղի 80 հազար բնակչություն ունեցող հայկա-

⁵ Ходжаян 2014, 112.

կան համայնքի աջակցությունը, վերընտրվեց Մարսելի քաղաքապետի պաշտոնում⁶:

2001 թ. Ֆրանսիայի ԱԺ-ն ընդունեց Ցեղասպանության ճանաչման մասին բանաձև, որը նախագահ Շիրակի ստորագրելուց հետո ստացավ օրենքի ուժ: 2002 թ. Ֆրանսիայում նախատեսվում էին անցկացնել նախագահական և խորհրդարանական ընտրություններ: Ընդհարմար այն էր, որ նախագահ Շիրակի դիրքերը բավականաչափ թուլացել էին, իսկ «Միություն հանուն ժողովրդական շարժման» քաղաքական ուժին, որի անդամ էր նախագահը, անհրաժեշտ էր ամրապնդել դիրքերը խորհրդարանում:

Նույնը տեղի ունեցավ Ֆրանսիայում Հայոց ցեղասպանության ժխտումը քրեականացնող օրենսդրական նախաձեռնությունների պարագայում: 2006 թ. Ֆրանսիան ընդունեց Հայերի ցեղասպանության ժխտման համար քրեական պատասխանատվության ենթարկելու մասին օրինագիծ: Այս իրադարձությանը հաջորդեց ինչպես 2007 թ. խորհրդարանական, այնպես էլ նախագահական ընտրությունների անցկացումը⁷:

Նմանատիպ օրենսդրական նախաձեռնությամբ հանդես եկավ իշխող «Միություն հանուն ժողովրդական շարժման» կուսակցությունը: Նախագահական և խորհրդարանական ընտրություններից ամիսներ առաջ՝ 2011 թ. դեկտեմբերին, Ֆրանսիայի Ազգային ժողովը, իսկ 2012 թ. տարեկան նաև Սենատը հաստատեցին ցեղասպանության ժխտման համար քրեական պատասխանատվության ենթարկելու մասին օրինագիծը:

Նույն սցենարը կրկնվեց նաև 2016 թ., երբ նորից նախագահական և խորհրդարանական ընտրությունների նախաշեմին խորհրդարանի երկու պալատներն ընդունեցին նմանատիպ մի օրենք, որը ևս այդպես էլ կյանքի չկոչվեց:

Տվյալ ժամանակահատվածում ապրիլի 24-ը հիշատակի ազգային օր սահմանելու մասին որոշումը ներքաղաքական հարթության մեջ դիտարկելիս անհրաժեշտ է հաշվի առնել նաև այն հանգամանքը, որ վերջին շրջանում ֆրանսիական հասարակությունում գերիշխում են ծայրահեղ աջակողմյան տրամադրություններ: Ասածի վառ ապացույցն է «Ազգային ճակատ» կուսակցության գրանցած աննախադեպ բարձր արդյունքը 2017 թ. նախագահական ընտրությունների ժամանակ, երբ կուսակցության առաջնորդ Մարի Լը Պենն ընտրությունների երկրորդ փուլում ստացավ կուսակցության համար ընտրողների աննախադեպ աջակցությունը՝ ընդհանուր ձայների 33,9 տոկոսը⁸: Ավելին, միգրացիոն ճգնաժամի հետևանքով ֆրանսիական հասարակությունում աճող ոչ միանշանակ վերաբերմունքը ներ-

⁶ Ходжаян 2014, 115.

⁷ Ходжаян 2014, 117.

⁸ Ministère de l'intérieur 2017.

գաղթին ծայրահեղ աջակողմյան տրամադրությունների ստեղծման առիթ է հանդիսացել: «Հասարակական կարծիքի ֆրանսիական ինստիտուտի» անցկացրած հարցման արդյունքների համաձայն՝ ներգաղթյալների հոսքը Ֆրանսիա հասարակությունն ընդունում է բավական բացասական երանգի ներքո, և այն զուգորդվում է նախևառաջ անվտանգության խնդիրների, ինքնության պահմանման, տնտեսության ակնման և այլնի հետ⁹:

Այսպիսով, հաշվի առնելով Ֆրանսիայում սպասվող ընտրությունները, նախագահի նվազող վարկանիշը, հասարակության մեջ առկա ծայրահեղ տրամադրությունները, ինչպես նաև «դեղին բաճկոններ» անվանումը ստացած սոցիալական խնդիրներով պայմանավորված բողոքի զանգվածային ակցիաները, ակնհայտ է, որ ֆրանսիական իշխանությունների՝ ապրիլի 24-ը Հայոց ցեղասպանության հիշատակի ազգային օր հայտարարելու մասին որոշումը նախևառաջ ուղղված է մի շարք ներքաղաքական խնդիրների լուծմանը: Այն նաև քայլ կարող է համարվել դեպի հասարակության ծայրահեղ աջակողմյան հատված՝ մեղմելու առկա տրամադրությունները:

Խնդիրն արտաքին քաղաքական հարթության մեջ դիտարկելիս հատկանշական է, որ ապրիլի 24-ը հիշատակի ազգային օր հռչակելու մասին Ֆրանսիայի որոշումն ընդունվում է Ֆրանսիա-Թուրքիա, Թուրքիա-Եվրամիություն բավական լարված հարաբերությունների հենքի վրա: Վերջին շրջանում թուրք-ֆրանսիական հարաբերությունների վատթարացման պատճառները բազմաթիվ են՝ սկսած տնտեսականից մինչև աշխարհաքաղաքական խնդիրներ: Դրանց շարքին կարելի է դասել Արևելյան Միջերկրածովյան ավազանում Կիպրոսի Հանրապետության ավամերձ շրջաններում հայտնաբերված գազի պաշարների ֆրանսիական Total նավթագազային ընկերության կողմից իրականացվող որոնողահետախուզական աշխատանքները, սիրիական հարցում թուրք-ֆրանսիական առճակատումը, ԵՄ միգրացիոն ճգնաժամի ու դրա հետևանքների շուրջ մի շարք տարածանություններ, ռուս-թուրքական ռազմատնտեսական հարաբերությունների զարգացումն ու խորացումը: Եվ այստեղ, ըստ էության, նախագահ Մակրոնի այսօրինակ քայլը ձևավորված առկա քաղաքական իրադրությունում արտահայտում է Ֆրանսիայի հստակ դիրքորոշումն ինչպես Ֆրանսիայի Թուրքիայի միջև առանցքային նշանակություն ունեցող մի շարք հարցերում առկա տարածանություններին և Թուրքիա-Եվրոպական միություն արդեն իսկ կասեցված հարաբերություններին, այնպես էլ Թուրքիայի ռևերանսներին դեպի Ռուսաստանի Դաշնություն: Մասնավորապես, խոսքը Թուրքիայի՝ ՆԱՏՕ-ի անդամ պետության կողմից ռուսական U-400 զենի-

⁹ IFOP, Novembre 2018.

թահիրթիռային համակարգերի ձեռքբերման շուրջ Ռուսաստանի Դաշնության հետ պայմանավորվածության մասին է: Ակնհայտ է, որ, բացի տնտեսական բաղադրիչից, այս հարցն անհրաժեշտ է ավելի լայն աշխարհաքաղաքական համատեքստում դիտարկել: Պետք չէ մոռանալ, որ Թուրքիան ՆԱՏՕ-ի միասնական հակահրթիռային պաշտպանության համակարգի անբաժան մասն է, և Թուրքիան ռազմավարական նշանակություն ունի Հյուսիսատլանտյան դաշինքի կազմակերպության համար ԵՄ անվտանգության ապահովման տեսանկյունից: Մասնավորապես, Եվրամիության համար Թուրքիան, որպես ՆԱՏՕ-ի անդամ պետություն, ուղիղ հարթակ է դեպի մերձավորարևելյան տարածաշրջան, որտեղ Ֆրանսիան ներգրավված է ռազմական գործողություններում:

Վերջին շրջանում Թուրքիայի և Ռուսաստանի միջև հարաբերությունների զարգացման հետևանքները Ֆրանսիայի համար ունեն ոչ միայն աշխարհաքաղաքական, այլև աշխարհատնտեսական նշանակություն: Գաղտնիք չէ, որ Թուրքիան բազմիցս է հայտարարել սեփական հակահրթիռային պաշտպանական համակարգի ձևավորման իր մտադրության մասին, իսկ արդեն 2018 թ. նոյեմբերին Թուրքիայի նախագահ Ռ.Թ. Էրդողանը հայտարարեց վերջինիս մեկնարկը¹⁰: Այս համատեքստում պետք է նշել, որ դեռևս 2018 թ. Թուրքիան պայմանագիր ստորագրեց ֆրանս-իտալական համատեղ Eurosam և թուրքական երկու Aselsan և Roketsan ընկերությունների հետ Թուրքիայի օդային և հակահրթիռային պաշտպանության համակարգերի ստեղծման նպատակով ուսումնասիրություն կատարելու համար¹¹: Պայմանավորվածության համաձայն՝ այս հետազոտության արդյունքները պետք է հիմք հանդիսանային Թուրքիայի օդային և հակահրթիռային պաշտպանության ծրագրի եռակողմ իրականացման և այս ուղղությամբ Թուրքիայի, Ֆրանսիայի և Իտալիայի միջև երկարաժամկետ համագործակցության համար¹²: Դաշինքի համար առանձնակի կարևորություն ունի այն, որ այս ուղղությամբ աշխատանքներն ընթանալու էին ՆԱՏՕ-ի անդամ պետությունների հետ: Այն համահունչ պետք է լիներ ՆԱՏՕ-ի ընդհանուր պաշտպանական համակարգի տրամաբանությանը, քանի որ նախատեսվող համակարգը պետք է լիներ Eurosam-ի նախկինում մշակված SAMP-T օդային պաշտպանության համակարգի արդիականացված տարբերակը:

Հետևաբար, Թուրքիայի կողմից ռուսական «Տրիումֆների» ձեռքբերումը ԵՄ-ն, ի դեմս Ֆրանսիայի, ընկալում է ոչ միայն և ոչ ամենևին ԵՄ-ՌԴ, ՆԱՏՕ-ՌԴ կամ ՌԴ-ի դեմ սահմանված պատժամիջոցների, այլև ընդ-

¹⁰ Defense news, 02.11.2018.

¹¹ MBDA, 05.01.2018.

¹² MBDA, 05.01.2018.

հանուր ԵՄ անվտանգային համակարգի համատեքստում: Ահա այս տրամաբանության մեջ է անհրաժեշտ դիտարկել Եվրոպական միության և Հյուսիսատլանտյան դաշինքի կազմակերպության ահազնացող անհանգստություններն այս ուղղությամբ: Դա է վկայում նաև ՆԱՏՕ-ի Գլխավոր քարտուղար Յենս Ստոլտենբերգի հայտարարությունն առ այն, որ «Վաշինգտոնը, Փարիզն ու Հռոմը Անկարայի հետ քննարկում են Թուրքիայի համար ռուսական Տրիումֆին այլընտրանք ձեռք բերելու շուրջ»¹³:

Թուրքիայի ու Ֆրանսիայի հարաբերությունները սիրիական ճգնաժամի համատեքստում հակադիր քաղաքական բևեռներում են: Գաղտնիք չէ, որ սիրիական հակամարտությունում, որը միջնորդավորված պատերազմի (proxy war) դասական օրինակների շարքին կարելի է դասել, ներգրավված են միջազգային գրեթե բոլոր քաղաքական դերակատարները, այդ թվում՝ Ֆրանսիան ու Թուրքիան: Դեռևս 2014 թվականից Ֆրանսիան Սիրիայում և Իրաքում իրականացնում է ռազմական գործողություններ՝ ուղղված Իսլամական պետության ահաբեկիչների դեմ պայքարին: Խոսքը, մասնավորապես, «Շամալ» կոչվող օպերացիայի մասին է: Առհասարակ, Ֆրանսիայի շահերը մերձավորարևելյան տարածաշրջանում և հատկապես Սիրիայում ու Լիբանանում, իսկ վերջին տարիներին ավելի լայն՝ Արևելյան Միջերկրածովյան տարածաշրջանային համատեքստում, գրեթե միշտ առաջնային տեղ են զբաղեցրել երկրի արտաքին քաղաքական օրակարգում:

Սիրիական հարցում վերջին ամիսներին Ֆրանսիայի և Թուրքիայի միջև հարաբերությունները լարվեցին հատկապես այն բանից հետո, երբ պաշտոնական Փարիզը հայտարարեց, որ Սիրիայից ԱՄՆ-ի կողմից ամերիկյան զորքի դուրսբերումից հետո Ֆրանսիան չի պատրաստվում լքել Սիրիան և միտված է մնալ այնտեղ՝ պաշտպանելու տեղի քուրդ բնակչության շահերը¹⁴: Հայտնի է, որ Ֆրանսիան աջակցում է քրդական ազգային ինքնապաշտպանական ջոկատներին, որոնց Անկարան համարում է ահաբեկիչներ, և որոնց դեմ սիրիական Մանբիջում Թուրքիան պատրաստվում էր համապատասխան ռազմական գործողություններ ծավալել:

Թուրքիա-Ֆրանսիա հարաբերությունների խնդրահարույց թեմաներից են նաև Կիպրոսի թերակղզում հայտնաբերված գազի հանքավայրերի շահագործման շուրջ ծագած խնդիրները: Մասնավորապես, Ֆրանսիական Total-ն այն երեք հիմնական ընկերություններից մեկն է, որ սկսել է հորատման աշխատանքները կիպրական շելֆում: Դա, իհարկե, առաջացնում է թուրքական կողմի սաստկացող դժգոհությունները՝ պայմանավոր-

¹³ Агентство ТАСС, 13.02.2019.

¹⁴ Représentation permanente de la France auprès des Nations Unies à New York, 20.12.2018.

ված միջերկրածովյան ավազանում հայտնաբերված գազի պաշարների նկատմամբ Թուրքիայի նկրտումների հետ: Հարաբերությունները լարվեցին ընդհուպ այն աստիճան, որ Միջերկրածովյան ավազան՝ հորատման տեղանքի շուրջ բերվեցին ֆրանսիական ու թուրքական ռազմածովային նավատորմները:

Եզրակացություններ

Այսպիսով, այսօր առավել քան երբևէ ակնհայտ է, որ թուրք-ֆրանսիական երկկողմ հարաբերությունները և այս երկրների արտաքին քաղաքական շահերը մի շարք առանցքային նշանակություն ունեցող հարցերում կտրուկ հակադիր բևեռներում են: Հակաթուրքական հռետորաբանությունն ակնհայտ նշմարվում է հատկապես համաեվրոպական ընտրությունների շեմին, երբ աջակողմյան ուժերը որպես նախընտրական խոստում բացեիբաց խոսում են Թուրքիայի եվրասիատեգրացիոն նկրտումների վերջնական չեղարկման մասին: Այս մասին մասնավորապես հայտարարեց գերմանացի Մանֆրեդ Վեբերը՝ առաջիկա համաեվրոպական ընտրություններում Եվրոպական ժողովրդական կուսակցությունը ներկայացնող առանցքային գործիչներից մեկը¹⁵: Հետևաբար, քաղաքական իրադրությունների այսպիսի ձևավորման պարագայում ապրիլի 24-ը հիշատակի ազգային օր հռչակելու մասին որոշումը նախևառաջ հստակ քաղաքական ուղերձ է դեպի Թուրքիան և Թուրքիայի վերջին ժամանակներում վարած քաղաքականությանը: Այն ուղղված է նաև առ ֆրանսիական հասարակությանը, որտեղ ծայրահեղ աջակողմյան տրամադրությունները թելադրող դիրք են զբաղեցնում:

Ինդիրն այս համատեքստում դիտարկելու պարագայում ակնհայտ է, որ կարճաժամկետ հեռանկարում Ֆրանսիայի իշխանությունների այսօրինակ որոշումն ուղղված է մի շարք ներքին և արտաքին խնդիրների լուծմանը: Միևնույն ժամանակ, այն հերթական անգամ ապացուցում է այն բազմիցս հաստատված թեզը, որ քանի դեռ մարդկության դեմ գործած՝ XX դարի առաջին հանցագործությունը չի արժանացել լիիրավ իրավական գնահատականի, այն շարունակելու է մնալ մեծ քաղաքականության առանձին դերակատարների աշխարհաքաղաքական խաղաթղթերից մեկը:

Գրականություն

Բարսեղյան Լ. 1998, Ֆրանսիան հրապարակայնորեն ճանաչում է Հայոց ցեղասպանությունը, Երևան, ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 132 էջ:

¹⁵ Reuters News Agency, 06.03.2019.

- Ходжаян К. 2014, Проблема вступления Турции в Европейский Союз: позиция Франции, изд. "Гитутюн" НАН РА, 184 с.
- La Tribune 22.02.2019, La popularité de Macron cesse de s'effriter, <https://www.latribune.fr/economie/france/la-popularite-de-macron-cesse-de-s-effriter-808417.html> (22.02.2019).
- Le Journal du Dimanche 16.02.2019, Sondage. Deuxième mois consécutif de hausse pour Emmanuel Macron, <https://www.lejdd.fr/Politique/sondage-deuxieme-mois-consecutif-de-hausse-pour-emmanuel-macron-3859094> (16.02.2019).
- Ministère de l'intérieur, Résultats de l'élection présidentielle 2017, [https://www.interieur.gouv.fr/Elections/Les-resultats/Presidentielles/elecresult__presidentielle-2017/\(path\)/presidentielle-2017/011/077/index.html](https://www.interieur.gouv.fr/Elections/Les-resultats/Presidentielles/elecresult__presidentielle-2017/(path)/presidentielle-2017/011/077/index.html) (20.02.2019).
- IFOP pour le Journal du Dimanche Novembre 2018, Le regard des Français sur l'immigration, <https://www.ifop.com/wp-content/uploads/2018/12/115985-R-apport-03.12.2018-COMPLET.pdf> (20.01.2019).
- Defense news, November 02, 2018, Turkey hires 3 companies to build indigenous long-range air defense system, <https://www.defensenews.com/industry/techwatch/2018/11/02/turkey-hires-3-companies-to-build-indigenous-long-range-air-defense-system/> (02.11.2018).
- MBDA 2018, Turkey contracts Eurosam, Aselsan and Roketsan to define its future indigenous air and missile defense system, <https://www.mbd-systems.com/2018/01/05/turkey-contracts-eurosam-aselsan-and-roketsan-to-define-its-future-indigeneous-air-and-missile-defense-system/> (05.01.2019).
- Արմենպրես, 11.10.2018, Ֆրանսիայում ապրիլի 24-ը կհիշվի որպես Հայոց ցեղասպանության հիշատակի օր. Էմանուել Մակրոն, <https://armenpress.am/arm/news/950622.html> (07.01.2019).
- Агентство ТАСС, 13.02.2019, Столтенберг: США, Франция и Италия обсуждают с Турцией альтернативы покупке Анкарой С-400, <https://tass.ru/mezhdunarodnaya-panorama/6111627> (13.02.2019).
- Représentation permanente de la France auprès des Nations Unies à New York, 20.12.2018, Intervention de M. François Delattre, représentant permanent de la France auprès des Nations unies, <https://onu.delegfrance.org/L-heure-du-desengagement-de-la-Syrie-n-est-pas-venue> (20.12.2018).
- Reuters News Agency, 06.03.2019, Turkey cannot become an EU member, says EPP's Weber, <https://www.reuters.com/article/us-germany-politics-csu/turkey-cannot-become-an-eu-member-says-epps-weber-idUSKCN1QN1A9> (06.03.2019).

ՖՐԱՆՍԻԱՅՈՒՄ ԱՊՐԻԼԻ 24-Ն՝ ՀԱՅՈՑ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԻՇԱՏԱԿԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ՕՐ ՀՈՉԱԿԵԼՈՒ ՆԵՐՔԻՆ ԵՎ ԱՐՏԱՔԻՆ ՇԱՐԺԱՌԹՆԵՐԸ

Կարինե Խոջայան

2019 թ. տարեսկզբին Ֆրանսիայի նախագահը հայտարարեց Ֆրանսիայում ապրիլի 24-ը Հայոց ցեղասպանության հիշատակի ազգային օր սահմանելու իր որոշման մասին: Այս քայլը, անշուշտ, պետք է համարել ցեղասպանությունների, որպես մարդկության դեմ գործած հանցագործության կանխարգելման նպատակով ձեռնարկած միջոց: Նաև նկատենք, որ նմանատիպ որոշումների, օրենքների, բանաձևերի ընդունումը Ֆրանսիայում, ինչպես նաև այլ երկրներում հաճախ հետապնդում են նաև մի շարք ներքաղաքական և արտաքին քաղաքական նպատակներ:

Բանալի բառեր՝ հիշատակի ազգային օր, Թուրքիա, ծայրահեղ աջակողմյան տրամադրություններ, հակահրթիռային պաշտպանության համակարգ, սիրիական հակամարտություն, Միջերկրածովյան ավազան, գազի պաշարներ:

ВНУТРЕННИЕ И ВНЕШНИЕ МОТИВЫ ПРОВОЗГЛАШЕНИЯ 24 АПРЕЛЯ ВО ФРАНЦИИ НАЦИОНАЛЬНЫМ ДНЕМ ПАМЯТИ ГЕНОЦИДА АРМЯН

Карине Ходжаян

В начале 2019 года президент Франции объявил о решении отметить 24 апреля как день памяти жертв геноцида армян в Турции. Данное решение однозначно можно рассматривать в качестве превентивной меры подобных преступлений с целью недопущения их повторения в будущем. В то же время принятие законов, решений, резолюций о геноциде армянского народа в разных странах преследует как внутривнутриполитические, так и внешнеполитические интересы, а порой становится политическим инструментом, применяемым против властей Турции.

Ключевые слова – национальный день памяти, Турция, ультраправые настроения, противоракетная оборонительная система, сирийский конфликт, Средиземноморский бассейн, запасы газа.

**DOMESTIC AND EXTERNAL MOTIVES FOR DECLARATION OF APRIL 24 IN
FRANCE AS NATIONAL DAY OF COMMEMORATION OF THE ARMENIAN
GENOCIDE**

Karine Khojayan

In the beginning of 2019 the President of France announced April 24 as the Day of commemoration of the Armenian Genocide in Turkey. Such a decision definitely should be considered as a preventive measure and a step forward convictions of similar crimes against humanity in future. In the meanwhile both in France, and in many other countries very often adoption of laws, decisions, resolutions on the Armenian Genocide has had both domestic and foreign policy context as well. Sometimes it has even been regarded as a political instrument against Turkish authorities.

Key words – national day of commemoration, Turkey, ultra-right moods, anti-missile defense system, Syrian conflict, the Mediterranean, gas reserves.